

Nr 429

Av fru Sjövall och fru Kristensson, i anledning av Kungl. Maj:ts
i statsverkspropositionen gjorda framställning om an-
slag till Utbildning av lärare vid yrkesundervisningen.

I statsverkspropositionen föreslår departementschefen under åttonde huvudtiteln vissa åtgärder för att utbilda gymnasiingenjörer till lärare vid de tekniska läroverken. I proposition nummer 2 föreslås att riksdagen på tilläggsstat beviljar erforderliga medel till att igångsätta den föreslagna utbildningen redan den första februari i år.

Till grund för förslaget ligger en utredning avlämnad av kungl. överstyrelsen för yrkesutbildning och överarbetad av rektorn vid kungl. tekniska högskolan i Stockholm, Ragnar Woxén. En första förutsättning för att åtgärder av föreslagen art skall kunna bedömas som välgrundade är att tillräckliga fakta föreligger om lärarbristens storlek, struktur och utveckling. I överstyrelsens utredning angives att den 15 september 1961 vid de tekniska läroverken 228 lektorstjänster var besatta och 70 vakanta. Av dessa vakanta tjänster hade de flesta inrättats så sent som den 1 juli 1961. Som ett särskilt exempel angavs att två lektorstjänster i Göteborg i matematik och fysik icke kunnat besättas. Av överstyrelsens utredning framgår emellertid icke hur den angivna lektorsbristen fördelat sig på naturvetare (lärare i matematik, fysik och kemi), tekniker och humanister. En analys av denna problemställning måste vara av utslagsgivande betydelse för ett bedömande av frågan. Enligt överstyrelsen skulle emellertid de tekniska läroverkens planerade expansion t. o. m. läsåret 1968/69 erfordra sammanlagt 148 nya tjänster i matematik, fysik och kemi, 234 i tekniska ämnen, 16 i företagsekonomi och 93 i humanistiska ämnen. Mer än hälften av expansionsbehovet gäller alltså andra ämnen än de rent tekniska. Härtill kommer även att de icke tekniska ämnena dominerar expansionsbehovet under de närmaste åren. För läsåren 1961/62 och 1962/63 anges expansionsbehovet till 66 tjänster i matematik, fysik och kemi och 30 i humanistiska ämnen — sammanlagt 96 — mot 42 i tekniska ämnen. Bristen på naturvetare synes sålunda till en början bli ett större problem för de tekniska läroverken än bristen på tekniker.

En andra väsentlig förutsättning för att de föreslagna åtgärderna skall vara motiverade är att de är kvalitativt goda och att andra och bättre lösningar av lärarfrågan icke står till buds. I överstyrelsens utredning har emellertid icke några andra alternativ än det föreslagna, som angives som den »enda möjligheten», prövats.

För undervisning i de tekniska ämnena vid de tekniska läroverken krävs för närvarande civilingenjörsexamen som teoretisk kompetens. Framlagt förslag innebär att dessa nya lärare skall erhålla undervisning i tre terminer. Det är givetvis icke möjligt att krympa en med civilingenjörsexamen likvärdig utbildning, som enligt studiehandböckerna omfattar åtta terminer, till tre terminer. Visserligen göres i ovannämnda utredningar gällande att lärarkurserna skall anses motsvara fyra terminer vid teknisk högskola eftersom några ferier icke skall förekomma. Många ordinarie teknologer måste emellertid använda ferierna till studier då de eljest icke skulle kunna orka med studietakten. Sådana möjligheter föreligger icke för elever vid dessa lärarkurser. Det finns ej anledning anta att dessa elever — som, enligt vad vi inhämtat, samtliga har omfattande praktik och sålunda varit borta från teoretiska studier under avsevärd tid — skall vara genomsnittligt mer studiebegåvade än teknologerna. Det finnes sålunda skäl för tvivel att man vid lärarkurserna kan hålla den förutsatta studietakten. Många av de stora teoretiska ämnen som skall ingå i den föreslagna utbildningen är mognadsämnen, vilka enligt allmän erfarenhet måste studeras under längre tid för att kunna tillgodogöras. Allt detta pekar på att de gymnasiingenjörerna, som genomgått den föreslagna utbildningen, icke kan i jämförelse med nuvarande lärarkompetens anses kompetenta att undervisa vid de tekniska läroverken. Departementschefens förslag innebär alltså en sänkning av utbildningsstandarden vid dessa skolor samtidigt som allmän enighet råder om att vårt samhälles standard i hög grad beror på om vi har välutbildade tekniker.

Införandet av en helt ny lärarkompetens vid de tekniska läroverken kommer också att leda till svåröverskådliga konsekvenser vid tjänstetillsättningarna. Det framgår sålunda icke hur den föreslagna lärarutbildningen i merithänseende skall värderas i jämförelse med fullständig akademisk utbildning.

Ej heller har tillräckligt utretts hur de tekniska högskolorna skall ges resurser att utan konsekvenser för den ordinarie utbildningen där mottaga lärarkursernas elever. Avdelningen för teknisk fysik vid Chalmers tekniska högskola har klart deklarerat, att det ej finnes några möjligheter att ta emot extra studerande i fysik under våren 1963. Detta har beaktats i professor Woxéns utredning, i vilken det föreslås att utbildning av elektrotekniker påbörjas vid Chalmers tekniska högskola i januari 1964. Från högskolans sida har man framhållit, att man lokalmässigt fr. o. m. januari 1963 skulle kunna ta emot en grupp gymnasiingenjörer, som undervisats i Stockholm de två första terminerna, då dessa elever icke skulle belasta högskolans fysiklaboratorium. Då departementschefen föreslår att avdelningen för elektroteknik helt skulle kunna förläggas till Göteborg redan fr. o. m. våren 1963, grundar sig departementschefens uppfattning härvidlag uppenbarligen på ett missförstånd. Det är sålunda ej möjligt att för-

lägga lärarkurserna i elektroteknik helt och hållet till Chalmers tekniska högskola fr. o. m. våren 1963. Av förslaget framgår ej heller hur lärare till kurserna skall kunna anskaffas i rådande bristläge. Om avsikten är att här använda de tekniska högskolornas assistenter, kommer detta i praktiken att innebära att assistenterna där får åta sig fler undervisningstimmar, vilket menligt kommer att inverka på assistenternas egna forskningsmöjligheter.

Enligt förslaget skall ett särskilt studiesocialt system för eleverna inrättas. Maximalt kan en elev erhålla en ersättning av 650 kronor per månad, lån på 650 kronor per månad, som avskrivs med $\frac{1}{3}$ för varje år vederbörande sedan tjänstgör som lärare, samt, om eleven icke är bosatt på utbildningsorten och har försörjningsplikt eller kan förebbringa andra särskilda skäl, ett traktamente om 16 kronor per dag. Det maximala stöd som en elev kan erhålla kan alltså uppgå till 1 780 kronor per månad. Traktamentet och 650 kronor såsom stipendium blir skattefri inkomst. Härigenom har ett helt nytt studiesocialt system tillkommit samtidigt som studiesociala utredningen arbetar med just dessa problem. Detta belopp bör jämföras med de studiesociala förmåner som kan utgå till de gymnasieingenjörer som avser att avlägga fullständig civilingenjörsexamen. Dessa kan erhålla ett statligt stipendium under halva studietiden på ca 250 kronor per månad. Sådant stipendium utgår för närvarande till 47 % av landets studenter. Till de kvalificerade akademiker med licentiatexamen som avser att disputerat kan ett statligt doktorandstipendium om 8 000 kronor per år utgå. Den som erhåller samtliga förmåner uppbär därmed en ersättning som efter skatt överstiger de löner som utgår till assistenterna vid de tekniska högskolorna (i ortsgupp 5 1 568—1 927 kronor per månad), vilka skall undervisa dessa studerande. Förslaget måste väcka starka principiella betänkligheter. Genom att man ger dessa studenter avsevärt högre förmåner än andra studenter åstadkommes en arbetskraftsdirigering med hjälp av studiesociala förmåner, något som icke överensstämmer med hittillsvarande principer för det studiesociala stödets utformning. Det belopp till vilket det studiesociala stödet uppgår har av yrkesöverstyrelsen framräknats med hänsyn tagen till medianlönen för en läroverksingenjör ett par år efter examen. Det studiesociala stödet har sålunda utformats med hänsyn tagen till den lön den studerande skulle kunna uppbära om han vore yrkesverksam. Är en sådan princip hållbar? Konsekvent tillämpad skulle denna princip innebära att om exempelvis en medicinare erhöill doktorandstipendium beräknat på detta sätt stipendiet skulle uppgå till ca 30 000 kronor per år. När nu dessa nya studiesociala principer börjar tillämpas måste också frågan ställas varför de just skall tillämpas för gymnasieingenjörer som skall bli lärare vid tekniska läroverk. Det finns många andra grupper i samhället på vilka det råder stor brist, såsom sjuksköterskor, praktiskt taget alla slag av tekniker, läkare, samhällsvetare etc. Det kan befaras att det framlagda

förslaget kan få prejudicerande verkan för det studiesociala systemets framtida utformning. Skall alla studenter erhålla 1 300 kronor i månaden eller skall stödet differentieras efter den av statsmakterna önskade fördelningen av studenterna på olika utbildningslinjer? I det aktuella fallet har vidare återbetalningsskyldigheten icke tillräckligt utretts. Vad händer t. ex. en elev, som av någon anledning, exempelvis sjukdom, icke kan fullfölja sina studier?

I dagarna har en överenskommelse ingåtts mellan ecklesiastikdepartementet och SACO enligt vilken en utredning om de tekniska läroverkens lärarfråga skall verkställas i samarbete mellan berörda parter. Denna överenskommelse synes innebära, att den föreslagna utbildningen, under förutsättning av riksdagens bifall, kommer att påbörjas i föreslagen tid. Då emellertid så starka principiella betänkligheter kan resas mot förslaget framstår för oss att det måste ytterligare bearbetas. De flesta remissinstanserna har också intagit en kritisk eller tveksam hållning till förslaget. En överarbetning kan lämpligen ske av den utredning som väntas bli tillsatt.

Under hänvisning till vad ovan anförts hemställas,

a) att Kungl Maj:ts framställning i åttonde huvudtiteln, punkt 296, angående utbildning av gymnasielärare till lärare vid tekniska läroverk, icke måtte av riksdagen bifallas, samt

b) att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om skyndsamt utredning av ärendet.

Stockholm den 26 januari 1962

Elisabet Sjövall

Astrid Kristensson
